

روان شناسی بالینی فیرس

■ مطابق با جدیدترین ویراست کتاب روان شناسی بالینی فیرس
«حاوی درسنامه و تست»

■ گردآوری و تألیف:

■ امیرمهدی امرانی

(کارشناسی ارشد روان شناسی بالینی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه)

■ بهناز اردلان

(کارشناسی ارشد روان شناسی بالینی)

سرشناسه	امرائی، امیرمهدی، ۱۳۷۸-
عنوان و نام پدیدآور	صفر تا صد روان شناسی بالینی فیرس براساس آخرین سرفصل شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی / گردآوری و تألیف امیرمهدی امرائی، بهناز اردلان.
مشخصات نشر	تهران: انتشارات علمی سنا، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	۲۷۰ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۸۸-۵۲۲-۵
وضعیت فهرست نویسی	فیپا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۲۷۰.
یادداشت	عنوان دیگر: صفر تا صد مصاحبه بالینی اوتمر.
عنوان دیگر	صفر تا صد مصاحبه بالینی اوتمر.
موضوع	روان شناسی بالینی -- راهنمای آموزشی (عالی) Clinical psychology -- Study and teaching (Higher)
	روان شناسی بالینی -- آزمون ها و تمرین ها (عالی) Clinical psychology -- Examinations, questions, etc. (Higher)
شناسه افزوده	اردلان، بهناز، ۱۳۷۸-
شناسه افزوده	فیرس، جری
شناسه افزوده	Phares, E. Jerry
رده بندی کنگره	RC۴۶۷
رده بندی دیویی	۶۱۶/۸۹
شماره کتابشناسی ملی	۹۹۱۵۳۵۵

انتشارات علمی سنا	نام کتاب
صفر تا صد روان شناسی بالینی فیرس	گردآوری و تألیف
امیرمهدی امرائی - بهناز اردلان	شابک
۹۷۸-۶۰۰-۴۸۸-۵۲۲-۵	نوبت چاپ
اول - ۱۴۰۳	مدیر اجرایی
افتخار معصومی	طراح جلد
علیرضا زمانی	صفحه آرا
مهناز علیاری	پست الکترونیک
elmisana@gmail.com	سایت انتشارات
sanabook.com	تیراژ
۱۰۰ نسخه	قیمت
برای مشاهده قیمت اسکن کنید	

«شما می توانید کتاب های مؤسسه علمی انتشاراتی را به صورت حضوری از کتابفروشی های سراسر کشور و یا از

نمایندگی های مؤسسه سنا واقع در کلیه استان ها تهیه نمایید.»

آدرس نمایندگی ها در سایت sanapezeshki.com و یا انتهای کتاب درج شده است.

مقدمه‌ی ناشر

به نام خدایی که در این نزدیکی ست...

بعد از چاپ سری کتب موفق {نود پلاس} و {نمودارنامه} که کتاب‌هایی خلاصه برای شاغلین یا افرادی که زمان زیادی برای مطالعه نداشتند، هنوز جای خالی یک کتاب کامل برای دانشجویان و داوطلبینی که فرصت کافی برای مطالعه داشتند حس می‌شد. آن هم کتابی که برای افراد با پایه صفر کافی باشد و آنقدر کامل باشد که دیگر خواننده نیازی به تهیه منابع تکمیلی احساس نکند.

خوشحالیم که از زمان ارائه کتاب‌های صفر تا صد، این کلیدواژه آنقدر بین دانشجویان و داوطلبان آزمون‌های تحصیلات تکمیلی علوم پزشکی محبوب شد که بسیاری از پیج‌های اینستاگرامی و تلگرامی آموزشی از همین عبارت برای معرفی خود استفاده کردند.

مطالب در کتاب‌های صفر تا صد به گونه‌ای تدوین شده که این کتاب آنچه که خوبان همه دارند یکجا داشته باشد! باکس‌های نکته، باکس‌های ساده‌گو و نمودارها از جمله آیتم‌های جذاب در کتاب‌های صفر تا صد می‌باشد. هم‌چنین نمونه تست‌های پرتکرار کنکور که در لایه‌ی مطالب آورده شده است، به عنوان یک راهنما به خواننده می‌گویند که اگر بخواهد در کنکور یا امتحان سوالی از این مطلب طرح شود بدین گونه طرح می‌شود، لذت مطالعه را برای خواننده دوچندان می‌کند. دقیقاً همان گمشده‌ای که در کتب سراسر متن و تشریح رفرنس‌ها وجود ندارد و باعث می‌شود خواننده احساس خستگی کند. اگر از کتاب درسنامه صفر تا صد برای آمادگی در آزمون ارشد و دکتری یا آزمون استخدامی استفاده می‌کنید، حتماً می‌بایست پس از مطالعه هر فصل تست بزنید. اگر تست نمی‌زنید و یا به این کار عادت ندارید، مطمئن باشید در مدیریت آزمون در روز کنکور دچار مشکلاتی خواهید شد. بنابراین در طول مطالعه از کتاب‌هایی برای تست زدن استفاده کنید که به صورت فصل به فصل طبقه‌بندی شده باشند تا پس از مطالعه هر فصل بتوانید تست‌های همان فصل را پاسخ دهید. در نشر موسسه سنا کتاب {گنجینه جامع} که شامل سوالات طبقه‌بندی شده کنکور و سایر آزمون‌هاست و همچنین کتاب‌های تست با نام {تاس} که شامل تست‌های تالیفی اساتید سنا برای هر درس است در کنار این کتاب، مطمئناً قبولی شما را تضمین خواهند کرد.

در پایان از کلیه اساتید، دانشجویان و سایر خوانندگان محترم خواهشمندیم هرگونه اشکال علمی و املائی مرتبط با این کتاب را از طریق پست الکترونیک sanabook.comment@gmail.com اطلاع‌رسانی نمایید تا در ویرایش‌های بعدی این کتاب برطرف گردند. مسلماً این اثر حاصل تلاش زنجیره‌ای از افراد است که برای تولید آن از نگارش گرفته تا تایپ، صفحه‌آرایی، طراحی، لیتوگرافی و چاپ زحمات زیادی کشیده‌اند و از فروش هر نسخه از کتاب، افراد زیادی کسب روزی می‌کنند. لذا از خوانندگان بخاطر اینکه از حقوق این افراد با کپی نکردن این کتاب چه به صورت فابل و یا کپی کاغذی حمایت می‌کنند متشکریم.

مدیریت انتشارات علمی سنا

دکتر هادی طغیانی - دکتر منیژه ملکی

مقدمه‌ی مؤلف

سلام به تو دوست عزیز؛ خیلی خوشحال و مفتخرم که برای مطالعه و تسلط به درس روان‌شناسی بالینی فیرس، کتاب ما رو انتخاب کردی. این کتاب خلاصه‌ای کامل و منسجم از جدیدترین ویراست کتاب روان‌شناسی بالینی فیرس ترجمه مهرداد فیروزبخت می‌باشد. این کتاب از نوزده فصل تشکیل شده، که خودشون زیرمجموعه چهار بخش کلی هستند. البته فقط به این اکتفا نکردیم! علاوه بر پوشش دهی کامل ۱۹ فصل اصلی کتاب، خلاصه‌ای از ضمیمه کتاب و همچنین منتخبی از تست‌های تالیفی کتاب مرجع رو به تفکیک در انتهای هر فصل گردآوری کردیم. بنابراین با خیال راحت میتونی به این کتاب اعتماد و اکتفا کنی...

ما سعی کردیم تمام مواردی که برای تسلط و موفقیت در درس روان‌شناسی بالینی فیرس توی کنکور لازم میشه رو در این کتاب تهیه و گردآوری کنیم. میخوای بدونی این کتاب چه ویژگی‌هایی داره؟ از جمله ویژگی‌های خاص این کتاب میشه به موارد زیر اشاره کرد:

- خلاصه‌ای مفید و جامع از جدیدترین ویراست کتاب روان‌شناسی بالینی فیرس
- تست‌های کنکور کارشناسی ارشد و دکتری وزارت بهداشت و وزارت علوم
- چیدمان تست‌های مربوطه بعد از هر درسنامه و مبحث
- تست‌های تالیفی منتخب برای هر فصل (گزینه‌شده از کتاب مرجع)
- جدول لغات تخصصی در انتهای هر فصل همراه با معادل فارسی آن اصطلاحات
- خلاصه‌ای بسیار جمع و جور و مفید از ضمیمه کتاب
- استفاده از جدول برای فهم بهتر مطالب در بخش‌هایی از کتاب
- در نظر گرفتن فضایی برای یادداشت‌های شخصی تو در انتهای هر فصل و...

بنابراین هر چیزی که برای درخشیدن و موفقیت در کنکور نیاز داری رو به صورت یکجا برات توی این کتاب جمع و جور کردیم. پس بدون نیاز به منابع دیگه، با خیال راحت میتونی یه شروع عالی رو با این کتاب تجربه کنی. البته اگر وقت و علاقه کافی داری، میتونی از منبع اصلی که در بالا ذکر کردیم در کنار کتاب حاضر برای فهم عمیقتر مطالب استفاده کنی و دانش خودت رو کاملتر کنی.

نظرت چیه قبل از اینکه شروع به کار کنیم، کمی بیشتر همدیگه رو بشناسیم؟ من **امیرمهدی امرائی هستم**، روان‌درمانگر و روان‌شناس بالینی و فعال در زمینه ترجمه و تألیف کتاب‌های روان‌شناسی و همچنین رتبه ۴ بهداشت روان، رتبه ۱۸ روان‌شناسی سلامت و رتبه ۴۸ روان‌شناسی بالینی در کنکور کارشناسی ارشد وزارت بهداشت، که به همراه همکار کوشا و کاربلدم یعنی خانم **بهناز اردلان**، کارشناس ارشد روان‌شناسی بالینی، این کتاب رو برای دوست خوبمون که تو باشی آماده کردیم.

با وجود تلاش‌های بی‌وقفه ما برای تهیه این کتاب، هیچ اثری عاری از نقص و اشتباه نیست. بنابراین، در صورت تمایل می‌تونید با به اشتراک گذاشتن بازخوردها و پیشنهادات ارزشمندتون به ما در ارتقای هر چه بیشتر این اثر کمک کنید. برای ارتباط با من می‌تونید از طریق آدرس ایمیل بنده به نشانی: Amirmahdi.amraei@gmail.com اقدام کنید. در نهایت اینو یادادت باشه «هرجا که هستی در اعماق جستجو کن؛ سرچشمه در زیر است! بگذار تاریک‌اندیشان با هیاهو فریاد برآورند که همیشه در اعماق جهنم است»، اما تو می‌تونی از اون دسته افرادی باشی که در اعماق به دنبال یافتن و یا حتی آفرینش روشنایی و صفا می‌گرده...

امیرمهدی امرائی

کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی از دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه

فهرست مطالب

بخش اول: مبانی روانشناسی بالینی.....	۷
■ فصل اول: روانشناسی بالینی.....	۸
■ فصل دوم: مرور تاریخی روانشناسی بالینی.....	۱۷
■ فصل سوم: مسائل جاری روانشناسی بالینی.....	۲۸
■ فصل چهارم: روش‌های تحقیق در روانشناسی بالینی.....	۴۱
■ فصل پنجم: تشخیص و طبقه‌بندی مشکلات روانی.....	۵۳
بخش دوم: سنجش بالینی.....	۶۴
■ فصل ششم: مصاحبه سنجشی.....	۶۵
■ فصل هفتم: هوش سنجی.....	۸۰
■ فصل هشتم: شخصیت سنجی.....	۹۵
■ فصل نهم: سنجش رفتاری.....	۱۱۵
■ فصل دهم: قضاوت بالینی.....	۱۲۸
بخش سوم: مداخلات بالینی.....	۱۴۰
■ فصل یازدهم: مداخلات روان‌شناختی.....	۱۴۱
■ فصل دوازدهم: روان‌درمانگری در دیدگاه روان‌پوششی.....	۱۵۷
■ فصل سیزدهم: روان‌درمانگری در دیدگاه پدیدارشناختی و دیدگاه انسانگرا-وجودی.....	۱۷۱
■ فصل چهاردهم: روان‌درمانگری در دیدگاه رفتاری و دیدگاه شناختی-رفتاری.....	۱۸۶
■ فصل پانزدهم: گروه درمانی، خانواده درمانی و زوج درمانی.....	۲۰۳
بخش چهارم: تخصص‌های روانشناسی بالینی.....	۲۱۶
■ فصل شانزدهم: روانشناسی اجتماع‌نگر.....	۲۱۷
■ فصل هفدهم: روانشناسی سلامت و طب رفتاری.....	۲۳۱
■ فصل هجدهم: روانشناسی عصب‌نگر.....	۲۴۵
■ فصل نوزدهم: روانشناسی قانونی.....	۲۵۹
■ ضمیمه.....	۲۶۹
■ منابع.....	۲۷۰

بخش اول

مبانی روان‌شناسی بالینی

سلام دوست من، خوشحالم که می‌خواهی مطالعه رو شروع کنی! و خوشحالترم که برای شروع ما رو انتخاب کردی. بیا اول از هر چیزی با هم مرور کنیم که تو این فصل قراره چکار کنیم: اول قراره بفهمیم روان‌شناسی بالینی چیه و حرفه‌های نزدیک به روان‌شناسی بالینی در حوزه سلامت روان رو بشناسیم، با حرفه‌ها و عناوینی که دولت تنظیم و تصویب نمی‌کنه آشنا بشیم و هویت و فعالیت‌های روان‌شناس بالینی رو بشناسیم.

روان‌شناسی بالینی چیست؟

افراد مختلف تعاریف متفاوتی از روان‌شناسی بالینی ارائه کردن که اونارو باهم مرور می‌کنیم:

جی. اچ. رسنیک: رشته روان‌شناسی بالینی، به تحقیقات، تعلیمات و خدمات مرتبط با کاربرد اصول، روش‌ها و رویه‌هایی می‌پردازد که فهم، پیش‌بینی و کاهش ناسازگاری، ناتوانی و ناراحتی‌های عقلانی، هیجانی، زیست‌شناختی، روان‌شناختی، اجتماعی و رفتاری مراجعان مختلف را ممکن می‌کنند.

طبق تعریف رسنیک مهارت‌های اصلی مورد نیاز در رشته‌ی روان‌شناسی بالینی عبارت‌اند از: سنجش و تشخیص، مداخله و درمان، مشورت دادن، تحقیق و کاربرد اصول اخلاقی و حرفه‌ای. وجه تمایز روان‌شناسان بالینی، تخصص آن‌ها در حوزه‌های آسیب‌شناسی روانی، شخصیت و ادغام علم، نظریه و عمل است.

تعریف روان‌شناسی بالینی در جامعه روان‌شناسی بالینی آمریکا: رشته‌ی روان‌شناسی بالینی برای مفهوم‌پذیر و پیش‌بینی‌پذیر شدن و کاهش ناسازگاری، ناتوانی و ناراحتی، و همچنین افزایش انطباق‌پذیری، سازگاری و رشد شخصیتی انسان‌ها، علم و نظریه و عمل را ادغام می‌کند. روان‌شناسی بالینی بر جنبه‌های عقلانی، هیجانی، زیست‌شناختی، روان‌شناختی، اجتماعی و رفتاری کارکرد انسان در طول عمرش در فرهنگ‌های مختلف و تمامی سطوح اجتماعی اقتصادی تمرکز می‌کند.

دامنه فعالیت روان‌شناس بالینی: روان‌شناسان بالینی با افراد مختلفی، از نوزاد تا سالمندان کار می‌کنند. آن‌ها می‌توانند روی خود افراد، خانواده‌ی آن‌ها و کارکنان مدارس، متولیان مراقبت‌های بهداشتی و... کار کنند.

نکته دارندگان مدرک دکترای روان‌شناسی بالینی توانایی‌های بیشتر و فرصت‌های شغلی بیشتری نسبت به دیگر فعالان این حوزه دارند.

حرفه‌های نزدیک به روان‌شناسی بالینی در حوزه سلامت روان

افراد متفاوتی در حوزه سلامت روان فعالیت دارند که در ادامه هرکدام رو به اختصار توضیح میدهم.

• **روان‌پزشکان:** روان‌پزشک در واقع پزشک است. هرچند میراث عقلانی آن‌ها به مساعدت‌های غیرپزشکی فروید، یونگ، آدلر و دیگران برمی‌گردد. روان‌پزشکی همسو با ریشه‌های پزشکی‌اش، آسیب‌شناسی روانی را «بیماری» روانی و دارای علل عمدتاً زیست‌شناختی می‌داند که بهترین راه درمان آن، مصرف داروهای روان‌گردان است. روان‌پزشکان به دلیل گذراندن آموزش پزشکی، مهارت یک پزشک را دارند.

نکته: روان‌پزشکان می‌توانند دارو تجویز کنند، ناخوشی‌های بدنی را درمان کنند و معاینات بدنی انجام دهند.

توصیف روان‌پزشک در صفحه وب HealthyMind.org:

روان‌پزشک، پزشکی است که در تشخیص، درمان و پیش‌گیری از بیماری‌های روانی، از قبیل اختلالات مصرف مواد تخصص دارد. روان‌پزشکان صلاحیت سنجش جنبه‌های ذهنی و بدنی اختلالات روانی را دارند. روان‌پزشک، دانشکده‌ی پزشکی را پشت سر گذاشته و چهار سال آموزش رزیدنتی روان‌پزشکی دیده است. روان‌پزشکان می‌توانند دستوراجرای انواع آزمایش‌های پزشکی و آزمون‌های روانی را بدهند. آن‌ها داده‌های پزشکی و روان‌شناختی را ارزیابی می‌کنند، تشخیص می‌دهند و برنامه درمانی طراحی می‌کنند.

تفاوت روان‌شناسان بالینی با روان‌پزشکان: روان‌شناسان بالینی برخلاف روان‌پزشکان، آموزش پزشکی چندانی نمی‌بینند؛ اما در زمینه اصول روان‌شناختی، سنجش رسمی کارکرد روانی و روش‌های علمی تحقیق، آموزش زیادی می‌بینند. روان‌شناسان بالینی همچنین در زمینه روان‌درمانگری یا همان صحبت‌درمانی آموزش فراگیری می‌بینند و معمولاً آسیب‌شناسی روانی را پیامد تعامل پیش‌زمینه‌های زیست‌شناختی، روان‌شناختی، اجتماعی و تجارب محیطی افراد می‌دانند.

دلایل کاهش علاقمندی به روان‌پزشکی مخصوصاً میان دانشجویان پزشکی ایالات متحده آمریکا:

- تاکید روزافزون روان‌پزشکی بر رویکردهای زیست‌شناختی.
- شبیه‌تر شدن این رشته به تخصص‌های دیگر پزشکی.
- تاثیر اقتصادی مدیریت مراقبت شده بر روان‌پزشکی‌گری.
- افزایش رقابت‌جویی تخصص‌های دیگر حوزه سلامت روان مانند روان‌شناسی بالینی.

• روان‌شناسان مشاور:

روان‌شناسان مشاور به طور سنتی با افرادی کار می‌کنند که بهنجارند یا ناسازگاری‌های خفیفی دارند. روان‌شناسان مشاور از نظر تاریخی بر مشاوره تحصیلی و شغلی، آن هم عمدتاً با گرایش شخص‌محوری و انسان‌گرایی متمرکز بودند، اما امروزه می‌توانند به صورت مشاوره گروهی یا انفرادی و با گرایش‌های مختلف (مانند روان‌پویشی یا شناختی) با هر گروه سنی کار کنند. روش اصلی روان‌شناس مشاور در سنجش معمولاً مصاحبه است اما آزمون‌گیری هم انجام می‌دهند. روان‌شناسان مشاور به طور سنتی در مراکز آموزشی (کالج‌ها و دانشگاه‌ها) کار می‌کنند و همچون روان‌شناسان بالینی در بیمارستان‌ها، مراکز توانبخشی، درمانگاه‌های سلامت روان و صنایع هم مشغول به کار هستند.

خدمات ارائه شده توسط روان‌شناسان مشاور:

- درمان پیشگیرانه
- مشورت دادن
- تهیه برنامه‌های امدادی
- مشاوره شغلی
- مشاوره و درمان کوتاه مدت (یک تا پانزده جلسه)

روان‌شناسی بالینی	روان‌شناسی مشاوره
این رشته از نظر داشتن متخصصان دارای درجه دکتری و برنامه‌های آموزشی معتبر از روانشناسی مشاوره بسیار جلوتر است	این رشته از نظر داشتن متخصصان دارای درجه دکتری از روانشناسی بالینی عقب‌تر است
تعداد برنامه‌های معتبر دوره دکترا آن تقریباً ۳ برابر و تعداد فارغ‌التحصیلان آن ۴ برابر رشته مشاوره است	تعداد برنامه‌های معتبر دوره دکترا آن و فارغ‌التحصیلان آن از روانشناسی بالینی کم‌تر است
برنامه‌های آموزشی بیشتر در گروه‌های روان‌شناسی دانشگاه‌ها گنجانده می‌شود	برنامه‌های آموزشی کم‌تر در گروه‌های روان‌شناسی دانشگاه‌ها گنجانده می‌شود و بیشتر در دانشکده تعلیم و تربیت اجرا می‌شود
تخصص اصلی در زمینه آسیب‌شناسی و درمان اختلالات، ارائه خدمات به مراجعان دارای اختلال نسبتاً شدیدتر	تخصص اصلی در زمینه سنجش شغلی یا حرفه‌ای، ارائه خدمات به مراجعان دارای اختلال خفیف

تفاوت روان‌شناسی بالینی و روانشناسی مشاوره از نظر نورکراس، سیت، مین، کارگ و تورکسون:

- تعداد متقاضیان برنامه بالینی تقریباً دو برابر است.
- میانگین نمرات امتحانی تحصیلات تکمیلی دانشجویان بالینی قدری **بیش‌تر** است.
- برنامه‌های دوره دکترای مشاوره درصد بیشتری دانشجوی اقلیت قومی و دانشجوی دارای مدرک کارشناسی ارشد می‌گیرد.
- تحقیقات اعضای هیئت علمی در برنامه‌های دکترای مشاوره عمدتاً در زمینه مسائل اقلیت‌ها و مسائل میان فرهنگی و آزمون‌های شغلی است اما تحقیقات اعضای هیئت علمی برنامه‌های دکترای روانشناسی بالینی عمدتاً در مورد اختلالات روانی روان‌شناسی بالینی سلامتی و روان‌شناسی بالینی کودک و نوجوان است.

۲ مشاوره در مقایسه با روان‌شناسی بالینی، بیشتر به کدام مود می‌پردازد؟ (ارشد وزارت علوم ۱۳۹۵)

- (الف) به مشکلات روزمره افراد مرتبط است (ب) با درمان اختلالات شدید روانی مرتبط است
- (ج) با درمان بیماران بستری مرتبط است (د) به درمان اختلالات روان-تنی مرتبط است
- پاسخ: گزینه الف صحیح است.

• مددکاران اجتماعی بالینی:

گروه دیگری که در حوزه سلامت روان فعالیت دارند، مددکاران اجتماعی هستند. **تعریف مددکاران اجتماعی در وبسایت انجمن ملی مددکاران اجتماعی:** مددکاران اجتماعی حرفه‌ای به افراد یا گروه‌ها کمک می‌کنند تا ظرفیت کارکرد اجتماعی خود را باز یابند یا ارتقا دهند. همزمان وضعیت اجتماعی مناسبی برای تحقق این هدف‌ها فراهم می‌کنند. مددکاری اجتماعی در گرو دانش داشتن در خصوص رشد و رفتار انسان، موسسات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و تعامل این عوامل باهم است.

فعالیت‌های مددکاران اجتماعی شامل: فعالیت مددکاران اجتماعی شامل گرفتن شرح حال از مراجع، مصاحبه با کارفرماها و بستگان آن‌ها و فراهم کردن شرایط لازم برای پیدا کردن جایگاه شغلی است. همچنین بسیاری از مددکاران در موسسات دولتی و برخی هم به صورت خصوصی مشغول به درمان‌گری هستند و برخی هم عضو تیم سلامت می‌شوند.

نکته امروزه مرز میان نقش‌های حرفه‌ای (روان‌پزشکان، روان‌شناسان بالینی، روان‌شناسان مشاوره و مددکاران اجتماعی) در حوزه‌ی روان‌شناسی کمرنگ شده است.

نکته پیوند نزدیک مددکاران اجتماعی با روان‌پزشکان و روان‌شناسان بالینی موجب شده است که مددکاران اجتماعی از تمرکز بر عوامل اجتماعی و محیطی بکاهند و بیشتر به عوامل روان‌شناختی بپردازند اما هنوزم بیشترین تاکید آن‌ها بر عوامل خانوادگی و محیطی در آسیب‌شناسی روانی است.

سلامی پر از خداحافظی به دوستی که تا همینجای مسیر هم همراهمونه؛ حالت چطوره دانشمند؟ دیگه رسیدیم به آخرین فصل این کتاب و زمان خوندن غزل خدافظی. به رسم همیشه هزار ببینیم قراره توی این فصل چکار کنیم؟ اینجا میخوایم رویدادهای تاریخی درباره روان‌شناسی قانونی و نقش‌های اصلی روان‌شناسان قانونی و موارد مربوط به اون رو بررسی کنیم. پس یه همت کنی کارو تموم کردی! بزن بریم...

از آنجا که روان‌شناسان بالینی را متخصص رفتار انسان می‌دانند، تعجبی ندارد که برخی از آن‌ها متخصص کاربرد روان‌شناسی در مسائلی شوند که قضات، وکلا، ماموران نیروی انتظامی و خلاصه هرکسی که با مسائل قضایی مدنی، کیفری یا اجرایی سر و کار دارد، با آن‌ها سروکار دارند. این حیطه روان‌شناسی بالینی که امروزه به آن روان‌شناسی قانونی می‌گویند، در دهه ۱۹۷۰ خیلی رشد کرد و رشد آن هنوز ادامه دارد و تمامی نشانه‌های یک تخصص را دارد از جمله برنامه‌های آموزشی تحصیلات تکمیلی، سازمان‌ها و هیئت‌های حرفه‌ای، شعبه‌ای در انجمن روان‌شناسی آمریکا و مجلات و درسنامه‌های لازم.

دیدگاه‌ها و تاریخ

● **تعاریف:** روان‌شناسی قانونی، کاربرد علم و حرفه روان‌شناسی در مسائل قانونی و حرفه حقوق است. محیط‌ها و مراجعان مختلفی در این حوزه مطرح می‌شوند، از جمله کودکان و نوجوانان و بزرگسالان و نهادهای و موسسات مختلف که می‌توانند مراجع یا هدف شهادت باشند. حوزه‌های شهادت و حوزه‌های تخصصی روان‌شناسان قانونی شامل موارد زیر می‌باشد.

- بستری شدن در بیمارستان‌های روانی
- مسائل مربوط به حضانت کودک
- صدمات روان‌شناختی ناشی از قصور دیگری
- رهایی از حبس و نگهداری اجباری
- تعیین لزوم قرار گرفتن زیر نظر یک محافظ به دلیل ناتوانی
- پیش‌بینی خطرناک بودن
- تعیین حقوق شخصی که ناتوانی ذهنی دارد در موسسه و مراکز نگهداری
- صلاحیت حضور در دادگاه
- مسئولیت‌پذیری کیفری (دفاعیه‌ی جنون)
- تعیین ناتوانی در برابر دعاوی امنیتی اجتماعی
- دعاوی غرامت کارمندان و کارگران
- شرایط موثر بر دقت شهادت شهود
- آشناسازی وکلا با عوامل موثر بر رفتار هیئت منصفه
- میزان گمراه کننده بودن دعاوی بازرگانی و تبلیغاتی

- سندروم زن درب و داغون
- سندروم ضربه تجاوز
- صحت و هویت شاهد
- آزار و اذیت جنسی
- روان‌شناسی پلیس
- انتخاب هیئت منصفه
- برنامه درمان خلافکاران
- تهیه نیمرخ کیفری

● **تاریخ:** هوگو فون مانستر برگ در سال ۱۹۰۸ کتابی با عنوان درآمدی بر جایگاه شهود نوشت. به رغم این رویداد مهم، روان‌شناسی تا سال ۱۹۵۴، تاثیر مستقیم نسبتاً کمی بر حقوق گذاشت. سپس قاضی بازلون در سال ۱۹۶۲، برای نخستین بار اظهار داشت که روان‌شناسان واجد صلاحیت می‌توانند به عنوان متخصص اختلالات روانی در دادگاه شهادت دهند. سرانجام روان‌شناسی قانونی روی صحنه رفت، هرچند سال‌ها از حضور روان‌پزشکان در دادگاه‌ها به عنوان شاهد متخصص می‌گذشت. امروزه روان‌شناسان پیوسته به عنوان متخصص در تقریباً هر نوع پرونده‌ای از جمله کیفری، مدنی، خانوادگی و اجرایی شهادت می‌دهند. در ضمن به عنوان مشاور به موسسات و افراد در دستگاه قضایی خدمات می‌دهند. حتی فروید در سخنرانی سال ۱۹۶۰ خود برای عده‌ای از قضات اتریشی ادعا کرد می‌توانیم روان‌شناسی را در حوزه حقوق و قضا به کار ببریم. بعداً جان واتسون هم مدعی شد حقوق و روان‌شناسی، زمینه‌های مشترکی دارند. بی‌شک تا قبل از دهه ۱۹۵۰ که حکم قاضی بازلون پذیرفته شد، قضات معمولاً روان‌شناسان را واجد صلاحیت نمی‌دانستند تا به عنوان متخصص، در دادگاه شهادت دهند. از روان‌شناسی در دهه ۱۹۳۰ عمدتاً برای نقد آیین و تصمیمات قضائی استفاده می‌شد. اما در درهه ۱۹۵۰، روان‌شناسان عمدتاً دنبال شهادت تخصصی بودند و در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰، دنبال مشورت دادن درباره رفتار هیئت منصفه.

● **مسائل حرفه‌ای:** تاسیس هیئت روان‌شناسی قانونی آمریکا در سال ۱۹۸۷، برای آن که روان‌شناسان باصلاحیت را به مردم بشناساند و موجب ارتقای این رشته شود، به رفع برخی از نگرانی‌ها کمک کرد. با این حال، مسائل حرفه‌ای از قبیل گواهینامه و جواز از دیرباز برای روان‌شناسان قانونی حائز اهمیت بوده است.

● **آموزش:** آموزش روان‌شناسی قانونی عمدتاً در سطح دکترا و فوق دکترا صورت می‌گیرد. توصیه می‌شود دانشجویان علاقمند به روان‌شناسی قانونی، در زمینه مبانی روان‌شناسی بالینی، روش تحقیق و آمار، دانش حقوق و قضا، ادغام حقوق و روان‌شناسی، اخلاق و معضلات حرفه‌ای و مسائل قانونی بالینی، آموزش ببینند و تجربه کسب کنند.

● **اخلاقیات و معیارها:** تمام اصول و دستورالعمل‌های اخلاقی طرح‌شده در فصل‌های قبل، در این تخصص هم مصداق دارد و توصیه شده است دانشمندان علوم قانونی از آیین‌نامه آکادمی علوم قانونی آمریکا هم پیروی کنند. این آیین‌نامه بر این موارد تاکید می‌کند: الف) بیان کامل و صحیح هویت حرفه‌ای خود؛ ب) دقت و صداقت فنی و علمی در گزارش‌ها و شهادت‌ها و ج) بی‌طرفی.

انجمن روان‌شناسی آمریکا هم دستورالعمل‌های تخصصی روان‌شناسان قانونی را تهیه کرده است که اصول اخلاقی انجمن روان‌شناسی آمریکا برای روان‌شناسان را در حوزه روان‌شناسی قانونی به کار می‌برد. این دستورالعمل‌ها درباره حوزه‌هایی مثل مسئولیت‌پذیری، صلاحیت و قابلیت، رابطه‌ها، حق الزحمه‌ها، رضایت‌نامه/خطاها و پذیرش‌ها، تعارضات و اختلافات در عمل، حریم خصوصی و رازداری و امتیازها، سنجش و ارتباطات است. مسائل و معیارهای اخلاقی در آن دسته از عرصه‌های حرفه‌ای اهمیت زیادی پیدا می‌کند که تعارض نقش‌ها، سوگیری‌ها، تحریف‌ها و ذهنیت در آن زیاد است که روان‌شناسی قانونی یکی از این عرصه‌ها است.

فعالیت‌های اصلی روان‌شناسان قانونی

● **شاهد متخصص:** فرق شاهد عامی و شاهد متخصص در این است که شاهد عامی فقط اتفاقاتی را گزارش می‌دهد که رخ داده‌اند، ولی شاهد متخصص اظهارنظر می‌کند و استنباط‌هایش را بیان می‌کند. شاهد متخصص در فهم و ارزیابی شواهد و همچنین مشخص کردن حقیقت امر، به دادگاه کمک می‌کند.

● **صلاحیت‌ها:** شاهد متخصص کسی است که به واسطه رابطه خاصی که با یک علم، حرفه، آموزش یا تجربه دارد، می‌تواند اطلاعاتی دهد که هیئت منصفه معمولی قادر نیست آن را ارائه دهد و فهمیدن آن اطلاعات به تخصص نیاز دارد. در مجموع، معیار فرد دارای صلاحیت از مقبولیت عمومی در جامعه علمی مربوطه به مربوط بودن و اعتبار از نظر قاضی دادگاه تعبیر کرد. به عبارت دیگر، حالا مسئولیت بر دوش قاضی است تا ببیند آیا شواهد ارائه شده در خصوص متخصص بودن شخص، محکمه پسند است یا نه. ملاک‌های تخصص روان‌شناسی بالینی در مجموع از قرار زیر است:

- ۱- تحصیلات، آموزش رسمی و یادگیری بعدی
- ۲- تجربه مرتبط از جمله مسندهای قبلی
- ۳- تحقیقات و مکتوبات
- ۴- دانش و کاربرد اصول علمی
- ۵- استفاده از آزمون‌های اندازه‌گیری اختصاصی.

سرانجام اینکه بسیاری از قضات، بر مبنای ملاک‌های زیر تصمیم می‌گیرند که شهادت متخصص مورد نظر محکمه پسند است یا نه:

- **مرتبط بودن:** شهادت باید به اثبات یا ابطال مسئله مهمی در پرونده کمک کند.
- **پایایی:** شهادت باید قابل اعتماد و معتبر باشد.
- **مفید بودن:** شهادت باید به هیئت منصفه در فهم شواهد و تصمیم‌گیری درباره مسائل حقیقی کمک کند.
- **تناسب:** شهادت باید با پرونده تناسب داشته و به هیئت منصفه در انجام وظایفش کمک کند.
- **موضوعات شهادت تخصصی:** برای مثال قانون ۷۰۴ فدرال در خصوص شواهد، به متخصصان اجازه می‌دهد درباره حالات روانی متهمان و عوامل موثر احتمالی بر رفتار و شناخت، اظهار نظر کنند ولی حق ندارند درباره جنون یا سلامت عقل متهمان نتیجه‌گیری کنند. بنابراین، شاهدان متخصص حق ندارند اظهارنظر نهایی و قطعی کنند.
- **شهادت دادن:** متخصصان در دادگاه‌ها به ندرت راجع به مسائل آسان اظهارنظر می‌کنند. عمومی بودن، حساسیت، جار و جنجال و خصمانه بودن فرآیند قضایی باعث می‌شود که آب خوش از گلوی شاهد متخصص پایین نرود. یکی از پیش‌درآمدهای مهم شهادت دادن، آمادگی پیش از محاکمه است که گاهی به ساعت‌ها مطالعه، مصاحبه، آزمون‌گیری و کنفرانس نیاز دارد. گاهی اوقات دادگاه یا وکلا از متخصص می‌خواهند برای متهم یا شاکی شهادت بدهند.

● **استنتاج:** چند مولف اشارات متعددی به این موضوع کرده‌اند که رفتار شاهد متخصص در دادگاه باید چطور باشد، حتی باید چطور لباس بپوشد. شوایتزگیل و شوایتزگیل راهبردهای پیشنهادی خود درباره نحوه کنار آمدن با استنتاج را این گونه خلاصه می‌کنند:

- آماده باش.
- صادق باش.
- ضعف‌ها را بپذیر.
- از اصطلاحاتی استفاده کن که برای خودت بامعنا هستند.
- به تک‌تک کلمات سوالات با دقت گوش بده.
- قدری فکر کن.

دستگاه قضایی می‌تواند روش‌های خود برای شناسایی مظنون‌ها را اصلاح کند. عواملی مثل میزان استرس، اندوزش اطلاعات، روش‌های شناسایی، سوگیری‌های شخصی و تصورات قالبی، وجود یا عدم وجود اسلحه، سن شهود و حتی فرایندهای ناهشیارانه باید بررسی شوند.

• **رفتار هیئت منصفه:** به طور کل هر چه از شرایط موثر بر تفکر و تصمیم‌گیری هیئت منصفه درک بهتری پیدا کنیم، نظام قضایی بهتری خواهیم داشت.

مرورها	معنی	لغت
	شهادت شهود	Eyewitness testimony
	روان‌شناسی قانونی	Forensic psychology
	دفاعیه جنون	Insanity plea
	حضانت مشترک	Joint custody
	بستری شدن ارادی	Voluntary commitment
	شاهد متخصص	Expert witness

تست‌های تألیفی فصل نوزدهم

۱ شاخه‌ای از روان‌شناسی است که با مشکلات قانونی و حقوقی مراجعان در تمام سنین و تمام موقعیت‌ها سرو کار دارد.

- (الف) روان‌شناسی حقوقی
(ب) روان‌شناسی قانونی
(ج) روان‌شناسی شاهدان
(د) روان‌شناسی بالینی حقوقی

۲ کدام یک از موارد زیر جز نظامنامه آکادمی علوم قانونی آمریکا نیست؟

- (الف) لزومی ندارد روان‌شناسان حتما عادل باشند
(ب) معیارهای صلاحیت حرفه‌ای باید کامل و دقیق بیان شوند
(ج) شهادت و گزارش‌ها باید صادقانه باشند
(د) تأکید بر دقت فنی و علمی

۳ کدام یک از جملات زیر مقایسه بهتری بین شهود عادی و شهود متخصص ارائه می‌دهد؟

- (الف) متخصص حقایق را بازگو می‌کند در حالی که شاهدان عادی فقط مشاهدات و عقیده خود را بیان می‌کنند
(ب) هر دو از مشاهدات و استنباط‌های خود استفاده می‌کنند
(ج) شاهدان عادی از مشاهداتشان استفاده می‌کنند و متخصصان از حقایق
(د) شاهدان عادی حقایق را بازگو می‌کنند و متخصصان عقیده و استنباط خود را بیان می‌کنند

۴ کدام یک از گروه‌های زیر قادرند تصمیم بگیرند که آیا شواهد ارائه شده از سوی متخصص محکمه پسند است یا خیر؟

- (الف) جامعه علمی مربوطه
(ب) وکلای هر دو طرف
(ج) قاضی دادگاه
(د) هیئت منصفه

۵ دعاوی جنون معمولاً چقدر موفقند؟

- (الف) همیشه
(ب) تقریباً همیشه
(ج) تقریباً هیچ‌وقت
(د) هرگز

۶ کدام یک از موارد زیر جز معیارهای ارجاع مراجعان به بیمارستان‌ها جهت درمان روان شناختی نیست؟

- ☐ الف) عدم توانایی مراقبت از خود
☐ ب) لزوم درمان فرد در بیمارستان
☐ ج) خطرناک بودن فرد برای خودش و دیگران
☐ د) بیمار تلقی شدن وی از سوی دوستان و خانواده‌اش

۷ امروزه حق حضانت کودکان بر چه اساسی به والدین تفویض می‌شود؟

- ☐ الف) تمایل مادران
☐ ب) شهادت تخصصی روان شناسی
☐ ج) تمایل کودکان
☐ د) منافع کودکان

۸ اصطلاح «سوگند» به کدام بخش از اقدامات حقوقی اشاره دارد؟

- ☐ الف) محکوم کردن فرد
☐ ب) معرفی متهم به دادگاه
☐ ج) تهیه شهادت
☐ د) انتخاب هیئت منصفه

۹ ، اقداماتی است که طرفین دعوا برای جلوگیری از جانبداری هیئت منصفه از طرف مقابل انجام می‌دهند.

- ☐ الف) انتخاب هیئت منصفه
☐ ب) نبردهای سخت
☐ ج) سوگند
☐ د) هیئت منصفه تقلیدی

۱۰ عبارت است از استفاده روان شناس قانونی از افرادی شبیه هیئت منصفه و بررسی واکنش‌های آن‌ها در

قبال پرونده مورد نظر.

- ☐ الف) هیئت منصفه تقلیدی
☐ ب) انتخاب هیئت منصفه
☐ ج) سوگند خوردن
☐ د) نبردهای سخت

پاسخ تست‌های فصل نوزدهم

۱. الف) ب) ج) د)	۴. الف) ب) ج) د)	۷. الف) ب) ج) د)	۱۰. الف) ب) ج) د)
۲. الف) ب) ج) د)	۵. الف) ب) ج) د)	۸. الف) ب) ج) د)	
۳. الف) ب) ج) د)	۶. الف) ب) ج) د)	۹. الف) ب) ج) د)	

- واقعا می‌خواهید روان‌شناس بالینی شوید؟ در واقع تعداد درخواست‌هایی که برای قبولی در برنامه‌های روان‌شناسی بالینی ارسال می‌شود، از تعداد درخواست‌های ارسالی برای سایر برنامه‌های دکتری بیشتر است. دلیل این علاقمندی آشکار به روان‌شناسی بالینی هم گرایش دانشجویان به درمانگر شدن، آن هم در یک مرکز خصوصی است. این بخش از ضمیمه را به دو بخش تقسیم می‌کنیم؛ بحث درباره مشغالی که در حیطه درمانگری بالینی وجود دارند و بحث درباره مشغالی که خارج از حیطه درمانگری هستند.
- **مشاغل بالقوه و مدارک تکمیلی:** فرض کنیم که علاقمندید به عنوان یک درمانگر، آموزش ببینید و مجذوب حوزه سلامت روان هستید. برای برآورده شدن علاقه‌تان، حداقل شش رشته مختلف مرتبط با سلامت روان و تعداد زیادی مدرک تکمیلی وجود دارد که در ادامه توضیح مختصری در مورد آن‌ها می‌دهیم.
- **مددکاری اجتماعی (با مدرک نهایی کارشناسی ارشد یا دکتری):** مددکاران اجتماعی درگیر شغل‌های مختلفی می‌شوند و در محل‌های مختلفی مشغول کار می‌شوند. همچنین مددکاران اجتماعی به این گروه‌ها تقسیم می‌شوند: مددکاران اجتماعی موردی، مددکاران اجتماعی پزشکی، مددکاران اجتماعی مدرسه‌ای، مددکاران اجتماعی بالینی، مددکاران امور اجرایی و مدیریت، مددکاران سازمان اجتماعی و مددکاران سیاست و پژوهش اجتماعی.
- **روان‌شناسی مدرسه (با مدرک نهایی کارشناسی ارشد یا دکتری):** روان‌شناسان مدرسه به طور کلی دنبال کمک به کودکان برای موفقیت تحصیلی و هیجانی در مدرسه هستند. آن‌ها به کودکان و خانواده‌ها مشورت فردی می‌دهند، برنامه‌هایی برای کمک به معلمان طراحی می‌کنند تا نیازهای درسی کلاس خود را رفع کنند و مهارت‌های بنیادی و مهارت‌های اجتماعی را آموزش می‌دهند و به سنجش کارکرد تحصیلی و اجتماعی-هیجانی بچه‌ها می‌پردازند.
- **کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی (کار کردن با این مدرک به عنوان درمانگر مستقل به ندرت امکان‌پذیر است):** امروزه برنامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی چندانی باقی نمانده است ولی همان تعدادی که باقی مانده، فرصت خوبی فراهم می‌آورد تا دانشجویان پیش از ورود به مقطع دکترا، تجربه خود در زمینه روان‌شناسی را پیش ببرند.
- البته اینم بگم که تو کشور ما برخلاف مورد بالا، با گرایش‌های مختلف از جمله روان‌شناسی عمومی امکان تاسیس کلینیک و درمانگری وجود داره!
- **روان‌شناسی مشاوره (مدرک دکترا):** در گذشته روان‌شناسی بالینی به بیماری‌های روانی جدی می‌پرداخت اما روان‌شناسی مشاوره بیشتر به آدم‌های بهنجار با مشکلات عادی می‌پرداخت و خدماتی مثل مشاوره شغلی می‌داد که البته امروزه مرز میان این دو رشته بسیار کمرنگ شده است. اما روان‌شناسان مشاور و برنامه‌های آموزش تکمیلی مشاوره خیلی کمتر از روان‌شناسان بالینی و برنامه‌های تکمیلی روان‌شناسی بالینی به تحقیق گرایش دارند.
- **روان‌پزشکی (مدرک پزشکی):** روان‌شناسان بالینی و روان‌پزشکان چند تفاوت مهم دارند. نخست اینکه روان‌پزشکی یکی از تخصص‌های پزشکی است و مدرک پزشکی، به گذراندن دوره انترنی و رزیدنتی و گاهی اوقات دستیاری نیاز دارد. اما روان‌شناسان بالینی، مدرک دکترای روان‌شناسی بالینی می‌گیرند، دوره انترنی می‌گذرانند و قبل از دریافت گواهینامه، یک سال هم زیر نظر روان‌شناسان بالینی مجرب، تجربه بالینی کسب می‌کنند.
- دوم اینکه در روان‌پزشکی برای رفع نشانه‌های روانی عمدتا از داروهای روان‌گردان استفاده می‌شود نه روش‌های روانی اجتماعی، درحالی که در روان‌شناسی بالینی، برعکس عمل می‌شود.

سوم اینکه اکثر برنامه‌های آموزشی روان‌شناسی بالینی از مدل دانشمند-درمانگر یا دانشمند بالینی پیروی می‌کنند. این مدل‌ها بر علم و عمل در روان‌شناسی تأکید دارند. در مقابل، مدل‌های آموزشی روان‌پزشکی معمولاً مدل دانشمند-درمانگر نیستند و آموزش و فعالیت‌های تحقیقاتی چندانی در آن‌ها وجود ندارند.

● **روان‌شناسی بالینی (مدرک دکتری):** روان‌شناسان بالینی دارای مدرک PH.D. می‌توانند به عنوان روان‌شناس بالینی درمانگر، استاد تحقیق و تدریس در دانشگاه و طرف مشورت و ناظر دیگر متخصصان سلامت روان کار کنند. دانشجویان باید در اجرای روش علمی، از جمله فرضیه‌سازی، ابداع روش‌های هنجاریابی شده لازم برای ارزیابی فرضیه‌های آتی می‌شود، بسیار مسلط و راحت باشند. این مهارت‌ها نه تنها برای تلاش‌های تحقیقاتی، بلکه برای تعاملات درمانی ضروری هستند. مفهوم‌بندی موردها نیاز به مهارت‌هایی شبیه مهارت‌های پیش گفته نیاز دارد و همین رویکرد است که آموزش دیدن همزمان در قالب دانشمند-درمانگر در تحصیلات تکمیلی روان‌شناسی بالینی را ضروری می‌سازد.

● **تحقیق و کار بالینی در روان‌شناسی بالینی:** سه زیر رشته روان‌شناسی بالینی شامل روان‌شناسی بالینی کودک / نوجوان، روان‌شناسی بالینی بزرگسال و روان‌شناسی بالینی سلامتی می‌باشند که هر کدام فرصت‌های تحقیقاتی و بالینی ویژه‌ای فراهم می‌آورند.

● **PH.D. در برابر Psy.D.:** آخرین موضوع، وجود دو نوع مدرک دکترای روان‌شناسی بالینی، مشاوره و مدرسه است. مدرک Psy.D. یک نوع دکترای جدید است که اعطای آن از چند دهه قبل، در مخالفت با مدل بولدر شروع شد و تأکید این مدل بر تحقیق نیست بلکه بر اثر تأکید بر کار بالینی شکل گرفته است و مناسب کسانی است که به تحقیق علاقمند نیستند. اکثر تجربه‌های آموزشی در این برنامه‌ها، ماهیت بالینی دارند و قدری هم دروس نظری دارند. در برخی از آن‌ها باید رساله دکترای ارائه شود؛ هرچند نه با آن انتظار و دقتی که در برنامه‌های PH.D. مدنظر است.

منابع

روان‌شناسی بالینی فیرس، تیموتی جی، ترال - میچل جی، پرینستین. ترجمه مهرداد فیروزبخت، انتشارات رشد (آخرین ویراست).